

„...több, mint összes művei”

Szász István Tas 80. születésnapjára

Az ünnep pillanataiban megemelkedik a lélek és a szellem, érezzük, lehull rólunk a hétköznapok pora, gondja: tisztulunk. A két *Hitel*, a kolozsvári *Hitel* és a budapesti *Hitel* estjén köszöntöttük közéletünk summás legényét, Szász István Tást, a legendás Tasit. Kerek az évszám: 80 év. Boldog, aki akkora munkalázbán éri meg ezt a szép kort, mint amilyenben ő megérte. Tonnás könyvben gyűjtötte össze, és adta ki a kolozsvári *Hitel* minden okos, szép írását.

Igen. Mi, magyarok tudunk ünnepelni. Híresek vagyunk ünnepi ceremóniáinkról. De egy születésnap ne legyen öncélú, ne legyen külsőleges cafrang, egy születésnap legyen ok, legyen súlyos ok arra, hogy keressük egymást. Hogy megkeressük egymást. Hogy megtaláljuk egymást. Jelen esetben az ünnepeltet. Akkor igazi egy laudáció, ha nemcsak az ünnepeltet láttatja, hanem kötések is keres személyek, gondolatok, eszmények között, mert az ember önmagában didergő, csupasz lény. Nem baj, ha beleborzongunk Platón félelmetes mondatába: Az ember kétlábú, tollatlan élőlény.

Három fénypontban, három gondolatfókuszban találtam meg Szász István Tást, az erdélyi gondolat szívós szolgáját, az erdélyi vigília őrét. Az egyik fénypont egy verssor. Miért ne létezhetne egy ember egy verssorban? Miért ne lakhatna egy ember szépen lejtő trópusokban? A szellem embere számára nem idegen a transzcendencia. A vers szerzője Áprily Lajos. A vers címe: *Tetőn*. A reneszánsz ember, akinek Áprily ajánlotta a versét: Kós Károly. A verssor: „s titokzatos szót mondtam akkor: Erdély”. Íme, összeáll az eszmény- és gondolatrendszer, amelyért érdemes égni, izzani, világítani. Áprily édes kantilénáiban zeng az erdélyi ember dallama („és magasra szállt az ember dallama. Vallo-más”), Kós Károly a legnehezebb korban vette vállára az elárvult erdélyi magyarság terheit, s a munkában jelölte meg a cselekvés egyetlen lehetőségét. De ez is csak program. Ez is csak a közélet filozófiája. Ma már történelem.

HEGEDŰS IMRE JÁNOS (1941) Székelyhidegkúton született író, irodalomtörténész. Benedek Elek monográfiája. 1984-ben Ausztriába emigrált. Munkatársa volt a *Bécsi Naplónak*, tudósítója a Szabad Európa Rádióknak. Jelenleg Budapesten él, szabadfoglalkozású prózaíró. Legutóbbi kötete: *Székelyország – Szerelmes földrajz* (második, bővített kiadás, 2017).

A kulcsszó a „titok”. Erdély nemcsak leszakított terület, Erdély nemcsak másfélmillió magyar hazája, hanem titok is. Ezt a titkot őrizni kell, dédelgetni kell, táplálni kell, mint a csecsemőt. Csak ennek a titoknak a birtokosai szeretik igazán Erdélyt.

Sokan eljöttünk. Mindnyájunkban halványul, töredezik ez a titok. Torzulások, kinövések keletkeznek bennünk, a tudatunkban, a lelkünkben. Más hangzúgás lesz kedves a fülünknek, máshol és másképp kel föl a nap, a friss ájer sem áramlik be a havasból. Szász István Tas talán az egyetlen írástudó közöttünk, közülünk, aki makulátlanul megőrizte erdélyiségét. Aki magában hordja a titkot, és jól sáfárkodik azzal. Igen, sáfárkodik az otthoniak javára. Azok hasznára, akik állnak a vártán a Kárpátok alatt. Minden év augusztusában megszervezi egy otthoni művész anyaországi ünnepét, búcsújáró hely lesz ilyenkor a leányfalusi Művelődési Ház, szorítjuk egymás kezét, megöleljük rég nem látott barátainkat, figyelünk, fülelünk a szép dallamú, erdélyi beszédre, s visszaigazítjuk a lélek, a szellem óráját azokéhoz, akik egy tapodtat sem mozdultak el őrhelyükről.

De keressük tovább dr. Szász István Tast, természetesen az erdélyi irodalom hőskorának bokrai közt bolyongva!

Amikor 1929-ben Benedek Elek a túlvilág csillagszemű juhásza lett, Kovács László nekrológot írt a *Pásztortűz*ben, annak egyik legendás mondatával Erdély apostolát így jellemzi: „Benedek Elek több, mint összes művei.” Trianon után egyéneknek, családapáknak, vékony pénztárcájú költőknek, könyvtárosoknak, újságíróknak, szerkesztőknek kellett pótolniuk a hiányzó intézményeket, ők vették át azok szerepét. Erdélyi tünet az intézmény-ember. Szász István Tas is az. Folyóiratokat szerkesztett, múzeumot létesített, egészségügyi reformokat dolgozott ki és vitt győzelemre, verset, memoárt írt, finom, cizellált mondataival műveli az episztola műfaját, adventi levelekkel köti füzérbe ismerőseit, barátait, bajtársait. A 25. kötetét most rendezti sajtó alá.

S mégis, mégis... Szász István Tas több, mint összes művei. Személyiségének kisugárzása, alaptermészetének rokonszenves vonása, jellemének, karakterének sziklaszilárdsága saját életműve fölé emeli. Nemrég az irodalomtörténet-írás ordasai ki akarták lúgozni a szerzők személyes adatait, elhallgatták az életét, a szerző személye nem számít – mondták –, az csak zavarja az irodalmi kevercs, az eszmények, célok, törekvések nélküli szöveg megítélését. Milyen jó egy ilyen cáfolat! Szász István Tas, mindnyájunk legendás Tasija, személyiségével olyan magasra emelkedik, beárnyékolja a kavart-kevert szövegek bűvkörében élő korifeusokat.

És – harmadik fókuszként – jöjjön most egy garabonciás drámaíró. Lorenzo Azértis.

Nem sokan ismerik, abszurd fenomén már a neve is. Orbók Lóránt (1884–1924) Pozsonyban született ugyan, de Kolozsvárott (és Párizsban) végzett egyetem, mi, erdélyiek magunkénak tudjuk, és sorsát, pályáivét Apáczai Csere Jánoséhoz hasonlítjuk. A francia kultúra bűvkörében élt, az első világháború

kitörése ott érte, és az akkori derék franciák, akárcsak Kuncz Aladárt és sok ezer más férfit, internálták. Neki sikerült megszöknie, Spanyolországban utcai bábjátékokkal kereste a mindennapi falatot, ez állt éppen keze ügyében, mert ő a magyar bábszínház megalapítója. Aztán drámaírásba kezd, és fölveszi a spanyolul szépen hangzó, zengve zengő Lorenzo Azértis, más helyesírás szerint a Lorenzo d'Azertis írói nevet. Világsikert arat! New Yorktól Tokióig játsszák a műveit.

Nem erdélyi sors ez? Nem ránk mutat Lorenzo Azértis szellemujja? Nem azt jelenti a fölvevő írói neve, hogy nincs lehetetlen? Nem imperativus minden tette, cselekedete? Nem hozza, nem vezeti kézen fogva őt is az erdélyi tetőre Kuncz Aladár, aki éppen abból a francia infernóból teremtett remekművet, a *Fekete kolostort*, ami Orbók Lórántot is sújtotta, ahol súlyos betegségét szerezte?

Emiatt élt csak negyven évet. Pontosan a felét annak, amennyit a mi kedves barátunk, Szász István Tas, mai ünnepünk főszereplője.

A torony létezik. A torony zsarnokok, tábornokok, diktátorok számára nem azért van, hogy a teremtő Úristenre mutasson. Szerintük onnan kell ledobálni a nyugtalan lelkeket. De tornyot lehet választani, tudjuk Páskándi Gézától. Tornyot választott Kuncz Aladár, tornyot választott Lorenzo Azértis, tornyot választott Szász István Tas. De jobb, ha az ő esetében kicseréljük a szót. Tornyot épített. A toronyépítők nem a feleség gyöngé hamvát keverik a mészbe, mint Kőműves Kelemen, hanem a verejtéküket. Sokszor véres verítéküket. Ezt tette, ezt cselekedte Szász István Tas. Vasszorgalommal, férfias tartással vállalt legalább egy tucat embernek való munkát.

S hogy a jókívánság sem maradjon el a laudáció végéről, nyúljunk vissza ismét az erdélyi irodalom hőskorába. Benedek Elek – legendás nevén Elek apó – hirdette szóban és írásban: „A szép ifjúságnál csak egy van szebb, a szép öregség.” Tudjuk, és főhajtással nyugtázzuk: Szász István Tas gondoskodik arról, hogy öregsége szép legyen. Ezt kívánjuk neki. A termékeny, sikeres szép öregséget!

Még csak 80 éves!